

NEBEZPEČNĚJŠÍ
NEŽ
PLUKOVNÍK
PEŇKOVSKIJ

Sergej Skripal

Salisbury je poklidné město s pětáctýřiceti tisíci obyvateli, které leží západně od Londýna. Ideální místo pro penzisty. A také častá zastávka turistů, kteří si prohlédli nedalekou kamennou stavbu Stonehenge, pět tisíc let starý podivný monument, sloužící patrně v pravěku k náboženským obřadům i k astronomickým pozorováním. Na jaře 2011 koupil na okraji města domek Rus Sergej Skripal. Dal za něj 350 tisíc liber. Kromě toho si pořídil luxusní auto BMW 20D. Britové mu přiznali penzi jako plukovníkovi jejich armády...

Tento ruský důstojník předával Britům informace, byl zatčen a v Rusku odsouzen a uvězněn, ale stal se součástí výměny špiónů mezi Západem a Ruskem. Když ho britské tajné služby vytěžily, Londýn opustil – necítil se tam bezpečně. Kromě toho v Salisbury našel starého přítele – verbíře, který ho přivedl k MI6. Přesto nebyl šťastný. Jeho manželka Ludmila onemocněla rakovinou ženských orgánů a po roce zemřela. Dcera Julie, která uměla anglicky lépe než otec, pracovala v hotelu Holiday v Eastleighu. V roce 2015 se však vrátila do Moskvy, měla tam milého a s otcem komunikovala po Skypu. Následující rok náhle zemřel Skripalův starší bratr Valerij, vysloužilý ruský výsadkář. Syn Saša zahynul při autohavárii se svou přítelkyní v červenci 2017 během návštěvy Petrohradu, příčinu ruská policie nevyšetřila. Jeho tělo převezli do Británie a leží na hřbitově v Salisbury vedle své matky. Podle Vladimíra Volodarského, který odešel od speciálních útvarů GRU jako kapitán, to mělo být varování nejen pro otce, ale i pro britské tajné služby – uvedl v deníku *Times*. Ale nikdo to nepochopil.

Skripal se najednou ocitl sám. Taxikář Garry Collins, který ho často vozil po městě, vzpomínal, že Rus se utěšoval opíjením v místních hospodách. A svému řidiči hrdě prozradil: „Jsem ruský špión.“ Nenechal se zlomit a dál konzultoval s tajnými službami na Západě

aktuální problémy. Španěly trápila ruská mafie, která měla napojení na prezidenta Vladimíra Putina a Skripal měl neocenitelné znalosti. Znal prostředí GRU a spoustu bývalých kolegů, z nichž někteří získali generálskou hvězdu. O ruských zpravodajských službách přednášel studentům Královské vojenské akademie (*Royal Military Academy*) v Sandhurstu a na špionážní škole MI6 ve Fort Monckton západně od Portsmouthu.

Policista, který v neděli 4. března 2018 v Salisbury sledoval záběry z bezpečnostních kamer, si všiml mladší ženy a dva kroky za ní staršího muže, jak podivným způsobem kráčejí parkem poblíž obchodního centra. Za okamžik, v 16.08, je viděl zhroucené na lavičce. Oba byli zkrouteni a okolo úst měli pěnu.

„Na lavičce seděl postarší muž a mladší žena,“ líčila jedna ze svědkyň reportérovi *BBC*. „Byla o něj opřená a zneklidnilo mě to. Říkala jsem si, že bych měla zasáhnout, ale kolemjdoucí už zavolali na tísňovou linku.“ V 16.15 zastavil u lavičky policejní vůz řízený osmatřicetiletým detektivem seržantem Nickem Baileym. Minutu nato tam dorazilo auto záchranné služby.

Záchranáři odvezli muže a ženu do nemocnice a lékaři konstatovali otravu. Ale co ji způsobilo, na to nemohli přijít.

VÝSADKÁŘ OBCHODNÍKEM S VÍNY

Sergej Viktorovič Skripal se narodil 23. června 1951 v Kyjevě (dnes Ukrajina). Byl zdravý a silný, od mládí toužil být vojákem, nejlépe parašutistou.

Po maturitě se přihlásil do vojenského inženýrského učiliště v Kaliningradu. Když v roce 1972 absolvoval, poslali ho na Kujbyševovu vojenskou inženýrskou akademii v Moskvě, kde se cvičil na výsadkáře. Po jejím dokončení se stal příslušníkem speciálních leteckých sil, kterým se populárně říká *Desantniki* – patří mezi nejlepší na světě.

Oženil se s Ludmilou Košelnikovou, svou láskou z Kaliningradu. V roce 1974 se jim narodil syn Volodě a o deset let později dcera Julie.

Když sovětská armáda přepadla koncem roku 1979 Afghánistán, patřil kapitán Skripal do oddílu, který dobýval prezidentský

palác a zavraždil jeho pána. Osvědčil se. Všiml si ho i generál Boris Gromov, velitel 40. armády.

Ve volných chvílích Skripal boxoval, stal se armádním přeborníkem. Třebaže vypadal jako mlátička, měl bystrý mozek. Není divu, že si ho vyhlédla GRU.

Po dokončení zpravodajského výcviku ho na počátku devadesátých let poslali do Valletty, metropole Malty, kde působil ve štábu vojenského atašé. Podle ruského tisku se velice osvědčil – „energický profesionál, schopný verbovat nové agenty a získávat důležité informace“.

V září 1993 ho přeložili do Madridu a povýšili na vojenského atašé. Ve Španělsku museli překonávat ruští špióni spoustu překážek, protože je velmi bedlivě hlídali příslušníci Národního zpravodajského střediska (*Centro Nacional de Inteligencia* – CNI). O Skripalovi si brzy poznamenali, že má „nos na peníze“ a je jako agent „přístupný“.

Skripala získali Britové na „medovou past“ – domnívá se generál GRU na penzi Valerij Malevannov, který deset let komentuje v ruských médiích činnost tajných služeb. Ve špiónázním žargonu to znamená, že na něj nastražili přitažlivou ženu, vyfotografovali ho s ní v intimních situacích a pohrozili mu, že snímky ukáží jeho manželce.

V říjnu 1994 pozval k sobě ruského důstojníka Antonia Alvareze de Hidalgo, ve skutečnosti důstojník MI6 Pablo Miller. Představil se mu jako *Luis*. Intimní snímky na návštěvníka zapůsobily. Také ho lákal společný podnik na vývoz španělského vína, který mu hostitel nabídl. S nemalým ziskem je budou prodávat do Ruska, pokud tam Sergej najde kupce. Majoru Skripalovi se tento nápad líbil. Za prezidentování Borise Jelcina tonulo Rusko v chaosu, ani zpravodajci a diplomaté v zahraničí nedostávali včas peníze. Tady bude východisko z nouze.

V únoru 1995 začal obchod s víny fungovat a oba zpravodajci se sblížili. Skripal *Luisovi* vyprávěl o tajných operacích GRU i o svých kolezích. Brzy se k nim přidal další Angličan, takže spojení s ním zajišťovali dva lidé. V roce 1995 mu dali krycí jméno *Forthwith* (*Okamžitě*). Konečně, po mnoha letech, získala MI6 agenta v ruské vojenské rozvědce.

„Prozrazoval množství vysoce tajných zpravodajských informací včetně operací GRU, aktivních agentů a jmen zpravodajských důstojníků sloužících v Moskvě i mimo Rusko,“ uvedl deník *Times* 13. března 2018. „Platili ho hotově, na každé schůzce 5–6 tisíc dolarů, které si ukládal ve španělské bance.“ Získané informace předávali Britové americké CIA, jak v těchto případech bývá zvykem.

Podle reportéra Marka Urbana, který se Skripalem strávil v roce 2017 mnoho hodin, také informoval „o nebezpečných mocenských hrách v Moskvě, například mezi jednotlivými tajnými službami, o nichž si myslel, že by mohly vyvolat až nový státní převrat“.

KÁDROVÁKEM V AKVÁRIU

Skripal trpěl cukrovkou. V roce 1999 už mu dostoupila do nejvyššího stádia, musel si píchat inzulin. Centrála ho povolala zpátky a pověřila zkušeného zpravodajce vedením kádrového oddělení *Akvária*, jak se familiárně říká ředitelství GRU v Grozodobové ulici na severozápadě Moskvy. Skripal získal jedinečný zdroj informací pro Brity – měl přehled o všech důstojnících vysazených v zahraničí, případně o jejich tajných operacích.

Čas od času vyjížděl do Španělska, aby se setkal se svým řídicím důstojníkem, předal mu nové informace a inkasoval honorář. Scházeli se v restauracích a barech, spolupráce fungovala jako „dobře namazaný stroj“, uvedly *Timesy*. Nicméně pro *Forthwithe* to bylo stále víc psychicky namáhavé, žil ve stresu, který se stupňoval.

Britům předal na 20 tisíc stran dokumentů včetně informací o vojenském kosmodromu Pleseck na severu Ruska, prozradil na 300 příslušníků GRU, přinesl telefonní seznam skoro všech příslušníků centrály a podával zprávy z generálního štábu armády. Byl to jeden z nejvýkonnějších západních vyzvědačů od rozpadu Sovětského svazu.

Britové pronajali Skripalovi rekreační dům v Malaze na jihu Španělska, kde se s ním scházeli. Občas se stávalo, že kvůli nemoci nemohl na Pyrenejský poloostrov, do Londýna či do Valletty anebo i jinam přiletět a posílal za sebe manželku. Ludmila o jeho zrádcovské činnosti vůči Rusku nevěděla, domnívala se, že peníze,

Salisbury, březen 2018, místo, kde zkolaboval bývalý vyzvědač Sergej Skripal a jeho dcera Julia.

kteřé dostává, jsou zisky z vinařského obchodu. V roce 2000, kdy plukovník Skripal dosáhl potřebného věku, odešel do penze. Zůstal záložním důstojníkem GRU a okamžitě ho zaměstnali na ministerstvu zahraničních věcí. Příští rok si ho vyhlédl Gromov, nový primátor Moskvy a Putinův přítel, který k sobě na radnici stahoval důstojníky osvědčené v Afghánistánu.

Skripal se dál scházel s kamarády z GRU ve vybraných restauracích, kde klábosili o tajných operacích. Kromě toho získal přehled o zákulisí metropole. Ve svých cestách nepolevil, vždyť sortiment jeho informací se značně rozšířil.

Z vojenské tajné služby naposled přeběhl na Západ Vladimír Rezun od sovětské diplomatické mise v Ženevě v září 1978. Pod pseudonymem Viktor Suvorov píše ve Velké Británii knihy, ve kterých odhaluje tajnosti Kremle a Rudé armády, kritizuje Stalina a jeho maršály. Ovšem za takřka dvě desetiletí jeho znalosti zastaraly, proto byl nový informátor Skripal tak cenný.

Agenti CNI schůzky dvojitého ruského agenta s jeho řídicími důstojníky sledovali. Dvaapadesátiletý Roberto Flórez García z centrály španělské služby potřeboval peníze, a tak v říjnu 2004 napsal dopis na ruskou ambasádu Petru Mělnikovovi, o němž věděl, že je

zpravodajcem: Nabízím vám jedinečnou informaci za jednorázový honorář 200 tisíc dolarů. Rusové na obchod přistoupili a Španěl jim prozradil dvojí život Sergeje Skripala.

Ovšem i Flórez se stal svým kolegům ve španělské kontrašpio-náži podezřelý. Moskvu totiž informoval dál, tentokrát o činnosti CNI, zvláště pak proti GRU a SVR. Samozřejmě za peníze. V roce 2003 jim prozradil totožnost sedmi kolegů zavražděných v Iráku. Příslušníci španělské CNI ho sledovali, ale přímé důkazy nemohli najít. Dublér si byl jist svou bezpečností. O rok později raději ze služby odešel a přestěhoval se na ostrov Tenerife, kde si založil detektivní kancelář. Myslel, že tím za sebou zamete všechny stopy. Kontrašpionáž ho však dál sledovala a v roce 2007 už nashromáždila tolik údajů, že mohla vysloužilého důstojníka zatknout.

O tři roky později s ním proběhlo soudní líčení, ovšem vzhledem k citlivosti případu v utajení. Žaloba Flóreze obvinila, že zničil strukturu „dlouhá léta budovanou proti Rusku“. Soud mu vyměřil vězení v délce dvanácti let, při odvolacím řízení dostal o tři roky méně. V historii Španělska to byl první případ špionáže od smrti diktátora generála Franca a obnovení království v roce 1975.

„VY JSTE MĚ PŘEHRÁLI!“

Do sledování Skripala se pustila Federální bezpečnostní služba (*Federalnaja služba bezopasnosti* – FSB). Její agenti postupně zjistili, že se v Moskvě schází s britskými diplomaty a v zahraničí s lidmi, kteří zřejmě slouží v MI6. Ovšem museli sebrat naprosto neprůstřelné důkazy, vždy šlo o vysokého důstojníka, osvědčeného zpravodajce a hrdinu z Afghánistánu.

Koncem roku 2004 se rozhodli Skripala zatknout. Právě se vrátil z návštěvy tureckého Izmiru, kde se setkal se svým řídicím důstojníkem. Policisté v civilu si na něj počkali ráno 15. prosince na ulici, když se chystal do zaměstnání. Museli postupovat opatrně, aby ho dostali živého – celý postup před tím důkladně nacvičili. Muže obstoupili, zabránili mu, aby spolkl tabletku s jedem, kterou mohl mít v ústech, a zavelkli do auta. Neměl šanci.

Na počátku vyšetřování si Skripal posteskl: „Vy jste mě přehráli!“

Zatčený dublér s vyšetřovateli FSB spolupracoval. Bez okolků je seznámil se všemi podrobnostmi své činnosti ve prospěch Britů. Přiznal, že během devíti let od nich dostal přes 100 tisíc dolarů, které si ukládal ve španělské bance. Ve skutečnosti to byl bídný honorář, Američané jsou štedřejší.

V Londýně se Skripal spřátelil s vysloužilým důstojníkem MI6 Christopherem Steelem, který tam založil soukromou zpravodajskou službu Orbis Business Intelligence. Steela si najala Demokratická strana USA, aby sehnal důkazy o spolupráci republikánského kandidáta na prezidenta Donalda Trumpa s Ruskem – tím měla poškodit jeho pověst. Ukázalo se však, že jsou falešné.

Škoda, kterou Skripal Rusku způsobil, je ohromná. Podle Malenčenko může přesahovat ztráty, jaké Sovětskému svazu způsobil plukovník GRU Oleg Peňkovskij na počátku šedesátých let minulého století. Zatímco Peňkovského popravili, Skripala poslal 30. listopadu 2006 vojenský soud do pracovního tábora s nejpřísnějším režimem v Mordovii na třináct let, zbavil ho hodnosti a všech vyznamenání. Tento poměrně mírný trest vycházel z jeho vysokého věku a i z toho, že mu dokázali prozrazení pouze dvanácti zpravodajců. Deník *Izvestija* však tvrdil, že jich bylo několik desítek.

Syna Sašu vyhodili z prestižního zaměstnání, začal pít a rozpadlo se mu manželství. Vězni našťastí zůstaly věrné žena a dcera, později se znovu sblížil i se synem.

Za půl století se situace radikálně změnila. I v Kremlu si uvědomili, že zatčený špion je „cenným zbožím“ pro budoucnost. Jestliže na Západě zadrží naše „hrdinné rozvědčičky“, jak se jim vzletně říká, můžeme tyto lidi vyměnit.

Příležitost se naskytla v létě 2010. FBI zatkla desítku ruských špionů, a nabídla je k výměně. Na Západ tedy putoval i Skripal, za svůj nový domov si vybral Velkou Británií, které sloužil.

NEZJISTITELNÝ JED BEZ PROTIJEDU

Bývalého agenta Skripala a jeho dceru Juliji otrávil extrémně silný neurotoxin vyvinutý v sovětské laboratoři. V pondělí 12. března to oznámila premiérka Theresa Mayová v Dolní sněmovně britského

Skripala a jeho dceru otrávil extrémně silný neurotoxin vyvinutý v sovětské laboratoři. Pachatelé použili jed A-234 novičok ze skupiny nervově paralytických zbraní. Jed dosahoval „vysoké čistoty“, což znamená, že za útokem nemohla stát zločinecká organizace, nýbrž dobře vybavená státní instituce, a tu má pouze Rusko...

parlamentu. Buď ho záměrně použili agenti Moskvy anebo lidé, kteří se ho zmocnili.

Pachatelé použili jed A-234 novičok ze skupiny nervově paralytických zbraní, zjistili odborníci z vojenské laboratoře v nedalekém Porton Downu.

Podle deníku *Financial Times* se jedná „o jednu z největších krizí ve vztazích Velké Británie a Ruska“.

Začátkem dubna potvrdila použití novičoku Organizace pro zákaz chemických zbraní (*Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons – OPCW*) se sídlem v Haagu. Jed dosahoval „vysoké čistoty“, což znamená, že za útokem nemohla stát zločinecká organizace, nýbrž dobře vybavená státní instituce, a tu má pouze Rusko. Není jasné, jaké množství útočníci použili, ale stačily mikrogramy.

Moskva obvinění odmítla: Žádné jedy neskladujeme a nepoužíváme! Je to lež!

Ve středu britská vláda rozhodla, že vyhostí 23 ruských zpravodajských důstojníků, kteří se skrývají pod diplomatickými pasy. Rozzuřený Kreml odpověděl stejným aktem: 23 Britů musí opustit Moskvu. Později k tomu přidali Britové požadavek na snížení

diplomatického personálu o 50 lidí – aby měla britská ambasáda stejný počet lidí jako ruská v Londýně.

Drzé útoky na Ukrajině a Sýrii zatím Putinovi vycházely – upozornil v úvodníku deník *New York Times*. Ovšem napadení členského státu NATO vyžaduje důraznou odvetu jak samotné aliance, tak USA. Rusové si museli být vědomi, že Britové původ jedu odhalí a o pachatelích nebude pochyb.

Jako novičok, tedy nováček, se v bývalém Sovětském svazu označovaly nervově paralytické jedy, které vyvinuli v sedmdesátých a osmdesátých letech ve Státním vědecko-výzkumném ústavu organické chemie a technologie (GNIIOChT) v utajeném městečku označeném Šichany 2 v Uzbekistánu. Tento přísně tajný projekt *Foliant* maskovaný jako hledání nových prostředků proti zemědělským škůdcům vedl Petr Kirpičev.

Chemik Vil Mirzajanov, který na tomto projektu spolu s Vladimírem Uglovem pracoval, prozradil jeho existenci v týdeníku *Moskovskije novosti*. Vzápětí nato, v říjnu 1992, ho tajná policie zatkla a obvinila z prozrazení státního tajemství. Soud však vědce zprostil viny, řadu bojových látek na území bývalého Sovětského svazu likvidovali v minulých letech ruští a američtí odborníci. Osvobozený Mirzajanov z Ruska zmizel a požádal o azyl ve Spojených státech.

Úkolem projektu *Foliant* bylo vyvinout chemickou zbraň čtvrté generace, která by byla obdobou amerického paralytického plynu VX. Měla být stabilnější, nepodléhat rychlému rozkladu a během případných kontrol se nedat zachytit. „Tyto látky se hlavně vyvíjely pro to, že žádná z jejich komponent není na seznamu zakázaných látek,“ vysvětlil v *BBC* farmakologický odborník Gary Stephens z univerzity v Readingu. Jed se snadno vyrobí smícháním dvou látek, takzvaných prekurzorů.

Vyvinuli jsme stovky podobných sloučenin, z nichž některé méně jedovaté se začaly používat v zemědělství jako pesticidy k hubení škůdců – prozradil Mirzajanov. Jedů dokončili v letech 1972–1980 jenom malé množství.

Pro vojenské účely byl nejslibnější K-84, později přejmenovaný na A-230. Je pětkrát až osmkrát účinnější než nervový jed VX, jímž byl před časem otráven nevlastní bratr severokorejského diktátora Kim Čong-nam.

„A-230 je mnohem nebezpečnější a propracovanější látka než VX a hůře se zjišťuje,“ upozornil profesor Stephens. Existuje několik podobných sloučenin, některé jsou kapalné, jiné tuhé a mohou se používat ve formě pudru. Blízká látka A-232 čili novičok-5 byla dokonce schválena pro použití ve válce jako chemická zbraň, protože je stabilní a účinkuje od minus 30 do plus 50 stupňů.

Chemika Andreje Železnakova, který s tímto jedem pracoval, trochu zavál, když v roce 1987 selhala klimatizace laboratoře. „Před očima se mně objevily rudé a oranžové skvrny,“ vzpomínal. „Zvonilo mi v uších, nemohl jsem popadnout dech. Zaplavil mě pocit strachu, jako kdyby se něco mělo stát. Sedl jsem na židli a řekl klukům: »Dostalo mě to!«“

Vedoucí ho přinutil vypít a potom vyzvracet šálek čaje. V nemocnici mu dali atropin. Lék zabral jenom částečně, chemik zůstal lehce paralyzován, stal se invalidou, rozbila se mu rodina. Aby neprozradil příčinu onemocnění, vyměřili mu vysoký důchod. Jeho lékaře přinutili příslušníci KGB, aby napsali do své zprávy, že se otrávil zkaženými párky. Než po pěti letech přežívání vědec zemřel, vyzpovídal se reportérovi časopisu *Novoje vremja*. I kdyby ho za to zavřeli, věděl, že za několik týdnů bude po všem.

Jed typu novičok použilo k vyřizování účtů i podsvětí. V roce 1995 jím otrávil bankéře Ivana Kivilidiho a jeho sekretářku Zaru Ismajlovovou – uvedl moskevský deník *Kommersant*. Postižení byli rovněž členové ochranky, ale přežili. Vrahovi stačilo, aby potřel látkou sluchátko jejich telefonu, ale i on se přiotrávil a zachránil se tajnou léčbou.

Vyšetřovatelé zjistili, že pachatel ji získal od Leonarda Rinka z filiálky GNIOChT ze Saratovské oblasti. Rink skladoval jed v garáži a prodával ho, aby mohl splatit dluhy. Policie ho dvakrát vyslýchala, ale nikdy z ničeho neobvinila.

Otrava novičokem se projevuje okamžitě – už po půl minutě, maximálně za dvě minuty. A do osmnácti hodin pohlcuje celý organismus – uvádí příručka *Responding to Terrorism*.

Jak se projevuje? Podobně jako některé jiné nervově paralytické jedy blokuje činnost nervové soustavy. Oběť má stažené zorničky očí, třes těla přechází ve svalové křeče a slinění, značně se potí a plíce jsou zahlcené sekrecí. Pozvolna ochrnuje dýchací soustava,

nastupuje bezvědomí a smrt. I když někdy oběť narušení nervových vláken přežije, může intoxikace vyvolat dlouhodobý nedostatek kyslíku, překyselit organismus a vést ke ztvrdnutí čili cirhóze jater. Výsledkem je rozvrácený metabolismus. Člověk umírá, protože mu buď nefungují dýchací, nebo srdeční svaly.

První pomoc je jednoduchá. Okamžitě svléknout šaty zasažené jedem, opláchnout se vodou a mýdlem. Vyláchnout oči, případně vyjmout kontaktní čočky. Lékaři musí oběti nasadit hned kyslík a protilátky, které by mohly zabrat.

Ovšem vyléčení je takřka nemožné. Ruská armáda totiž od chemiků požadovala: Zkoncipujte aspoň jeden jed tak, aby se nedalo jeho působení účinně léčit. Vznikl A-230. Pralidoxim, který je hlavní protilátkou proti moderním nervově paralytickým jedům, nezabírá. Nadměrné stimulaci neuroreceptorů zabraňuje pouze atropin.

Podle mezinárodních dohod se Rusko vzdalo prostředků chemické války. V roce 1999 se USA podílely na dekontaminaci jednoho z největších polygonů na testování nervových látek na území bývalého SSSR u Aralského moře v Uzbekistánu. Látky se vyráběly ve městě Nukus a testovaly se na nedaleké planině Ustjurt.

V září 2017 Kreml oficiálně oznámil, že veškeré své chemické zbraně nechal v souladu s mezinárodními závazky zlikvidovat. Novičok však na seznam jedů, kterých se to týkalo, nebyl – upozornil profesor Alastair Hay z univerzity v Leedsu.

OSTRÉ OBVINĚNÍ MOSKVY

Ani Skripal a jeho dcera nemají šanci na uzdravení. „Vyléčit se z následků použití tohoto jedu je prakticky nemožné, ti lidé jsou odepsáni,“ řekl Mirzajanov ruské tiskové agentuře *Interfax*. „Dokonce, i kdyby přežili, nikdy se neuzdraví.“

Jed účinkuje velmi silně – dodal ruský chemik. Stačí malá dávka dvou prekurzorů, které se smíchají: „Deset gramů už je příliš. V létě jenom dva gramy stačí na zabití 500 lidí.“

Použití nervově paralytické látky považují i vysloužilí ruští špioři za špinavou metodu zabíjení, která se používá v situacích, kdy má vyvolat pozornost veřejnosti – napsal *Kommersant*. Také vzniká

vysoké riziko, že otrava zasáhne nejen určenou oběť, ale i další lidi. „Existují mnohem delikátnější způsoby, kterých využívají profesionálové,“ citoval list své zdroje.

Nervové plyny jako sarin a tabun nebo VX nelze získat podomácku – shodli se experti v deníku *Guardian*: „Stačí malé množství, ale nezískáte ho v kuchyni. Potřebujete expertizu a zvláštní místo na jeho výrobu, jinak zabijete sami sebe.“

Podle Uglova se během výzkumu vyrobilo na 120 kilogramů tohoto jedu, který armáda skladovala na neznámém místě. Nicméně jeho životnost je pouze deset let. „Potom se jeho účinek snižuje na 70 procent a musí se ho použít víc,“ řekl Mirzajanov ukrajinskému deníku *Segodňa*. „Ale i s desetiprocentní účinností zůstává strašlivou zbraní. Není jasné, jestli ho Rusko přestalo vyrábět anebo ho produkuje pro tajné operace dál.“ V každém případě však musí tento přípravek používat důkladně proškolený člověk.

Britští vyšetřovatelé vyslechli všechny lidi, kteří mohli Skripala s dcerou vidět v italské restauraci Zizzi, kde obědvali, a pak v hospodě The Bishop's Mill. Mapovali jejich pohyb a setkávání s ostatními, aby zjistili anebo vyloučili zasažení dalších obětí. Uzavřeli několik lokalit – Rusův dům, auto, hřbitov, na němž je pohřbena jeho žena, místní restauraci i hospodu.

Ke 250 policistům z protiteroristického odboru povolala vláda armádu. Vojáci z protichemického útvaru z Porton Dawnu v těžkých ochranných skafandrech procházeli všechna místa, kde se Skripal a jeho dcera to pondělí vyskytli.

„I po použití novičoku zůstanou v těle takzvané markery (chemické znaky), ze kterých se dá usuzovat právě na daný jed,“ napsal na server *iDnes-TechNet* plukovník docent Daniel Jun, toxikolog z Univerzity obrany v Brně. „Téměř nikdy se nezachová jako takový, zbydou vždy jenom jeho následné produkty po navázání na různé biomolekuly v těle, z jejichž analýzy lze odhalit původní látky.“

„Specialisté dosud identifikovali největší koncentraci nervové látky na domovních dveřích bydlíště,“ uvedla britská policie. „V této fázi našeho vyšetřování se domníváme, že Skripalovi přišli do styku s nervovou látkou nejdřív na jejich domovních dveřích,“ řekl šéf protiteroristického oddělení londýnské policie Dean Haydon. Vyšetřování se z velké části soustředilo na bydlíště Skripalových.

Britové na jaře 2018 kvůli možné kontaminaci zavřeli několik lokalit – Skripalův dům, hřbitov, na němž je pohřbena jeho žena, restaurace, kam chodil.

Otec a dcera si odpoledne vypnuli ve svých mobilech službu GPS, která udávala jejich pozici – napsal deník *Times*. Když to novináři vypátrali, chtěli, aby jim to policie potvrdila. Její mluvčí se k tomu odmítl vyjádřit. Není vyloučeno, že se oba chystali na tajnou schůzku, o jejímž účelu se můžeme jenom dohadovat.

Scotland Yard se pustil do rozsáhlé operace. V londýnské centrále ustavil řídicí štáb, v terénu bylo na 250 detektivů. Pátrali po místech, kde se mohli pohybovat atentátníci a kde by po nich mohly zůstat stopy.

Velká Británie má pravděpodobně nejhustější síť bezpečnostních kamer v ulicích, v podnicích, na nádražích, letištích a podobně. Teď si vzali záznamy z těchto kamer členové speciální vizuální jednotky a projížděli je, aby našli atentátníky. „Měli to na starosti cvičení důstojníci, vybraní kvůli svým nadstandardním schopnostem zapamatovat si tváře,“ napsal Ondřej Kundra v týdeníku *Respekt*. A pak citoval zakladatele této jednotky Micka Nevilleho: „Nesoustředí se na zřejmé – šedivé vlasy, knírek nebo brýle. Zaměřují se na oči, ústa, uši – na to, co se nemění. Dokážou rozpoznat člověka jenom na základě letmého zahlédnutí tváře nebo její části.“

Po týdnů policie oznámila, že po útoku bylo ošetřeno dohromady „asi 21 lidí“ včetně Skripala. Později Mayová toto číslo v parlamentu zvýšila: „Soudíme, že v Salisbury mohlo být potenciálně vystaveno této nervové látce přes 130 osob.“

Naštěstí až na dvě výjimky se nikdo neocitl v nebezpečí.

„Máme informace, že Rusko v posledních deseti letech zkoumalo možnosti, jak využít nervově paralytické látky k atentátům,“ řekla Mayová. „A jako část tohoto programu vyrábělo a skladovalo menší množství novičoku. To bylo bezprecedentní prohlášení. Premiérka připomněla, že Moskva kryla nasazení chemických zbraní v Sýrii režimem Bašára Asada.“

Zavraždit Skripala se pokusili dva muži, kteří po návratu ze Salisbury do Londýna nasedli do nočního letadla Aeroflotu do Moskvy. Útočníci jsou nyní v Rusku pod ochranou prezidenta Putina – napsal začátkem července list *Sun*.

Muži se vykazovali pasy na jména Alexandr Petrov a Ruslan Boširov. Bydleli v průměrném hotelu City Stay na východním předměstí Londýna. Experti i tam našli stopy po novičoku.

Skupina investigativních britských novinářů, která si říká *Bellingcat*, začala v září odkrývat všechny účastníky atentátu. Ovšem musela pracně prohledat tisíce fotografií ruských vojáků. Rovněž Scotland Yard je identifikoval.

Pod jménem Boširov se skrýval plukovník GRU Anatolij Čepiga. Po absolvování vojenské akademie na Dálném východě bojoval jako důstojník speciálních jednotek ve druhé čečenské válce a v roce 2014 na Ukrajině. Řídil útěk svrženého prezidenta Viktora Janukoviče do Ruska. V prosinci mu prezident Putin v utajení udělil titul *hrdiny Ruské federace*.

Alexandr Petrov měl změněné pouze příjmení – jmenuje se Miškin a je lékařem GRU, má hodnost podplukovníka nebo plukovníka.

Prohlížení kamerových záznamů také ukázalo, že před těmito dvěma zabijáky přiletěl z Moskvy muž, který prozkoumal v Salisbury terén.

Ve druhé polovině října 2014 navštívil Skripal v doprovodu důstojníků britských tajných služeb Prahu. Českým kolegům pomáhal s identifikací ruských špiónů na ambasádě a na obou konzulátech. Několik dnů nato přijeli do České republiky i Čepiga a Miškin, každý

sám. „Vypadá to, že Rusové měli komando a sledovali Skripala dlouho před pokusem o vraždu,“ domnívá se jeden český zpravodajec, který chce zůstat v anonymitě.

Jestliže byli nasazeni důstojníci s takovými zkušenostmi jako Čepiga, pak musel rozkaz k útoku přijít „z nejvyšších pater“ – řekl britským novinářům bývalý vysoký ruský důstojník. Vladimír Putin tedy lhal, když tvrdil, že ani jednoho z mužů nezná.

Petrov a Boširov neodvedli precizní práci – napsal Kundra. „Minimálně v londýnském hotelu nakládali s novičokem tak, že se látka dostala i mimo lahvičku a při vytírání pokoje pak ulpěla na mopech. Jedním z vysvětlení by mohlo být, že nemuseli přesně vědět, s jakou látkou zacházejí a jaké má vlastnosti.“

„Vojenskou službu GRU víc zajímají výsledky než provedení,“ domnívá se komentátor deníku *Economist* Edward Lukas, známý svými hlubokými znalostmi východní a střední Evropy. „Cílem operace bylo vyslat signál, stále nevíme, jestli Velké Británii, naší tajné službě nebo dalším potenciálním přeběhlíkům,“ řekl časopisu *Respekt*. „To se podařilo, i když Skripal momentálně nezemřel.“

SÉRIE PODEZŘELÝCH ÚMRTÍ

Policie a vojsko zahájily dekontaminaci všech devíti míst, jimiž ten den Skripal s dcerou prošli. Trvalo to několik měsíců a stálo několik milionů liber. Bylo to preventivní opatření, lidé se nemuseli ničeho obávat.

Detektiv Bailey, který objevil oba otrávené v parku a potom si šel prohlédnout jejich dům, se po týdnu cítil tak mizerně, že ho museli 11. března odvézt do nemocnice na jednotku intenzivní péče. „Není to Nick, jak jej znám. Mám hrozný strach, jak to dopadne,“ přiznal šéf policie v hrabství Wiltshire po návštěvě u něj. Nicméně 22. března mohli pacienta předat rodině. Avšak úplně zdrav není.

Scotland Yard se rozhodl vrátit i k objasnění smrti Skripalovy manželky, bratra i syna a série podivných úmrtí některých Sovětů, případně bývalých ruských občanů, kteří se rozešli s kamarádem Putinem, jež vzbudila v poslední době pozornost policie, tajných služeb i novinářů.

Týden po Skripalových našla policie bývalého náměstka ředitele letecké společnosti Aeroflot Nikolaje Gluškov ubitého v jeho londýnském bytě. Gluškov žil ve Velké Británii jako politický azylant od roku 2010. V roce 2008 skonal na infarkt během rodinné večeře v Londýně gruzínský miliardář Arkadij „Badri“ Patarkacišvili – nemohl to způsobit neznámý jed? O pět let později našli ruského oligarchu Borise Berezovského mrtvého v koupelně jeho sídla v Ascotu na předměstí Londýna. Vzhledem k tomu, že u něho policisté nezjistili stopy po zápasu, usoudili, že šlo o sebevraždu.

Bývalý premiér Jegor Gajdar podivně onemocněl v listopadu 2009 při návštěvě irského Dublinu. Lékaři se domnívali, že byl otráven, ale druh jedu nedokázali určit, rovněž v Moskvě ho marně léčili, zemřel po měsíci.

Bankéř Alexandr Perepiličnyj utekl do Anglie v roce 2009 kvůli neshodám s obchodními partnery, kteří měli zázemí v Kremlu, a také se angažoval při pátrání po vinících smrti právníka Sergeje Magnického ubitého ve vězení. Spolupracoval se švýcarskými policisty při vyšetřování obrovského daňového podvodu v Rusku. V listopadu 2012 skonal na prahu svého domu v hrabství Surrey, když se vracel z kondičního běhu. Třebaže to vypadalo na běžný infarkt, biologové objevili v jeho těle rostlinný jed.

Novináři spekovali o podivných koncích i některých dalších ruských expolitiků, diplomatů a generálů.

Koncem června 2018 se otrávil novičokem další dva lidé – Charlie Rowdey a Dawn Sturgessová. Oba byli narkomani, žili v Amesbury a navštívili Salisbury. Rowdey často přehraboval odpadky. Ukázalo se, že našel lahvičku s nápisem Nina Ricci Premier Jour, v níž bývají parfémy, a věnoval ji své milence. Postupně oba zkolabovali, Sturgessová zemřela, Rowdeyho udrželi lékaři při životě.

VLNA DEZINFORMACÍ PŘICHÁZÍ Z MOSKVY

Jestliže bylo pachatelem atentátu v Salisbury Rusko, proč jeho agenti použili tento jed? Komu měla Skripalova smrt posloužit? Kdo má z této akce největší zisk? A proč ho nezlikvidovali, když byl ve vězení anebo v pracovním táboře?

To jsou otázky, na které chybí jasná odpověď. Zřejmě najednou začal být znovu nebezpečný.

Znal pozadí operací GRU v Sýrii, nikoli lidi, ale systém práce včetně výroby a používání chemických zbraní vládními silami. A to mohlo vést k rozkazu vysloužilého dubléra umlčet – napsal Andrew Billen, uznávaný komentátor, v deníku *Times* 24. března. Začátkem roku 1992 totiž podepsali zástupci obou zemí smlouvu, podle níž Moskva předá Damašku informace o nových typech bojových chemikálií včetně novičoku.

V září 2017 zničilo izraelské letectvo vojenskou základnu v syrské provincii Hama, kde se podle západních tajných služeb vyráběly chemické zbraně.

Možná verboval dalšího důstojníka GRU – tomu by odpovídal vypnutý GPS, jak zjistili reportéři *Times*. Policie to odmítla potvrdit.

Znal styl činnosti sovětských/ruských zpravodajců, což umožňovalo lépe identifikovat špiony a kriminálníky napojené na tajné služby. Tyto poznatky předával státům NATO.

Zadavatelé útoku museli počítat s tím, že jeho způsob vzbudí velkou pozornost. To neodpovídá pravidlu, které kdysi stanovil Lavrentij Berija: Zabíjet tak, aby to vypadalo jako sebevražda. Zřejmě jako v případě Alexandra Litviněnka, jehož zabilo radioaktivní polonium, bylo třeba předvést ruským důstojníkům, kteří přemýšlejí o zradě, co je čeká, pokud se pro ni rozhodnou: Najdeme tě, ať jsi kdekoli, a smrt si protpíš.

Ovšem přeběhlíci si toto nebezpečí uvědomují. Přesně to vyjádřil Jack Barsky-*Dittrich*, jehož otec sloužil jako spící agent v USA, než se vzdal FBI: „Žádný defektor nesmí zapomínat na to, že je cílem.“

Zástupci ruské vlády argumentují proti britskému obvinění mnoha způsoby. Během dvou týdnů vydali na dvě desítky prohlášení, která si navzájem odporují. Jediným cílem je vyvrátit jakékoli ruské zapojení. „Strategickým cílem je zmást diváky, a ne přesvědčit je o jediné pravdě,“ usoudili specialisté z proslulé americké analytické agentury East Stratcom.

Tato vlna dezinformací probíhá podle stejných nót jako vysvětlování okupace Krymu Ruskem, sestřelení malajského letadla nad Ukrajinou anebo účasti na bojích v Sýrii. Spousta tvrzení, ať si lidé vyberou.

Velká Británie potřebovala rozpumpovat protiruské nálady ve světě – tvrdil ruský velvyslanec v Radě bezpečnosti OSN Vasilij Něbezja. Další verze: Londýn tím chce odvrátit pozornost od skandálů, jako je masová pedofilie, která v zemi po mnoho let bují. Mělo to prý i přispět k bojkotu nadcházejícího fotbalového šampionátu v Rusku v létě 2018.

Západ chce oslabit Rusko tak, aby nebylo schopné vzdorovat diktátu USA a evropských spojenců – hlásaly ruské státní televize. Američané otrávil dva lidi, aby destabilizovali svět, zažehli vlnu rusofobie a Rusko izolovali. Domluvila to premiérka Mayová se svou přítelkyní Ginou Haspelovou, která má vést CIA.

Tento jed unikl z laboratoří v Porton Downu, vojenské výzkumné základny, která leží nedaleko – vykládal Alexandr Jakovenko, ruský velvyslanec v Londýně.

Ještě krkolomnější vysvětlení odkazovalo na rodinné potíže. Cílem měla být Julija, která se znelíbila své budoucí ruské tchyni, vysoce postavené ruské zpravodajské důstojnici. Kromě zrádného otce jí vadilo dívčino zaměstnání na americké ambasádě.

Ruské ministerstvo zahraničí dalo útok do přímé souvislosti s nepopiratelným pokrokem jeho země v Sýrii. Západ se prý snaží tímto způsobem „zničit pověst Ruska jako mírotvorce“.

Odpůrci Vladimíra Putina se tím prý pokusili podkopat jeho vliv před prezidentskými volbami. Mohl být dílem i britských tajných služeb.

Vrcholem dezinformační kampaně bylo prohlášení zástupce Ruska v Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE): Jed mohl pocházet z Británie, České republiky, Švédska či pobaltských republik. Stejně tvrzení zopakovalo ministerstvo zahraničí v Moskvě, ale nakonec se je pokusil ruský velvyslanec ve Švédsku zmírnit, když řekl, že šlo jenom o „dohady“.

Česká vláda podezření odmítla. Ano, máme špičkové protiche-
mické vojsko, chemický výzkum a školství, ale capacity na takové zbraně tady nikdy nebyly.

Prezident Miloš Zeman se chtěl zavděčit svému guru Vladimíru Putinovi, a proto zalhal. Požádal Vojenské zpravodajství a Bezpečnostní informační službu, aby zjistily, jestli se novičok nevyráběl také u nás. Začátkem května 2018 oznámil, že Vojenský výzkumný

ústav Brno v listopadu 2017 nervově paralytický jed A-230 testoval, ale po skončení zkoušek ho zničili. Státní úřad pro jadernou bezpečnost však tvrdí, že se o novičok nejednalo, nýbrž o jiný produkt.

Zveřejněním tajné zprávy o údajném novičoku bez konzultace s vládou ohrozil Zeman národní bezpečnost. Tím porušil všechna pravidla. Tyto akce probíhají zpravidla v utajení, ani hlava státu nemá právo je publikovat. Navíc proruský Zeman tím nahrál propagandě Moskvě, která na základě jeho výroků zpochybnila tvrzení Mayové o ruském původu útočníků. Jeho chování samozřejmě oslabilo prestiž republiky v NATO, ale na druhé straně naši spojenci se naučili odlišovat jednání vlády, která odpovídá za bezpečnost, od prezidenta, který se netrápí žádnou odpovědností a snaží se vyhovět Putinovi. Zeman odkryl případným protivníkům, že naši armádní chemici hledají protilátky proti těmto jedům – to je na celé české aféře nejnebezpečnější.

Korunu tomu nasadil ministr zahraničí Sergej Lavrov začátkem dubna: Velká Británie sama zinscenovala tuto aféru, aby přehlušila pozornost obyvatel od odchodu z Evropské unie.

PŘEŽILI, ALE UZDRAVÍ SE?

Nervové jedy působí rychle, pokud jsou vdechnuty, což nebyl případ Skripalových – upozornil Daniel Kaszeta, příslušník americké Tajné služby (*Secret Service*) a specialista na bezpečnost a chemickou obranu, britskému listu *Independent*.

V polovině května jsme se dočkali vysvětlení, proč mohli Britové proti novičoku tak efektivně zasáhnout. V devadesátých letech nabídl jeden ruský vědec Spolkové zpravodajské službě (*Bundesnachrichtendienst* – BND) vzorek této látky. Požadoval pro sebe a svou rodinu azyl. Kancléř Helmut Kohl souhlasil. Všechno proběhlo v nejvyšším utajení. Němci potom seznámili s tímto nervovým plynem své spojence z NATO. Je přirozené, že západní odborníci se pustili do vývoje protilátky. Díky tomu britští chemici rychle poznali, o co běží, a lékaři oba zasažené s úspěchem léčili.

„Jsem ráda, že mohu oznámit zlepšení stavu Julije Skripalové,“ ohlásila 29. března Christine Blanshardová, ředitelka oblastní

Toxic atmosphere Did Kremlin poison an ex-Russian spy?

Why Skripal was a target, page 2
Big Read, page 9

Investigators examine the site in Salisbury where Sergei Skripal and his daughter Yulia collapsed. Inset: Sk Skripal as a colonel in Russian military intelligence.

Novičok je extrémně nebezpečný a účinkuje vzápětí po kontaminaci. Ovšem vyléčení je takřka nemožné, ruská armáda totiž od chemiků požadovala: Zkoncipujte aspoň jeden jed tak, aby se nedalo jeho působení účinně léčit. Britská vláda musela povolat do Salisbury vojáky z protichemického útvaru v těžkých ochranných skafandrech.

nakazit – vzpomínala Clarcková. Ale žádná „dodatečná preventivní opatření, která by ochránila vlastní zdraví“, nepřijali.

Jakmile se zdravotníci dověděli o Skripalově minulosti, pustily se policie a tajná služba do vyšetřování, jestli se nejedná o cílený útok. Lékaři postupně vyloučili předávkování opiáty a uvědomili si, že vidí symptomy typické pro otravu nervově paralytickou látkou. Klíčové pro léčbu bylo podávání silných sedativ, která omezila možnost poškození mozku, a rady expertů z laboratoře v nedalekém Porton Downu, kde se zkoumají chemické zbraně. V této laboratoři provedli několik testů a přišli s návrhem nejlepší možné léčby. Zkusili nový přístup k dobře známým postupům a rychlost, se kterou

nemocnice v Salisbury. Dívka se probírala z bezvědomí, začala mluvit a přestala být v ohrožení života. Začátkem dubna se i otec zotavil a mohl s ním ošetřující personál a policie komunikovat. V pondělí 9. dubna propustili Julii z nemocnice a tajné služby ji ukryly na tajném místě. O měsíc později ji mohl následovat také Skripal.

Když záchranka Skripalovy našla, lékaři nejdříve mysleli, že se předávkovali opiáty. „Dověděli jsme se, že pohotovost převezle dva pacienty, kteří jsou v kritickém stavu,“ řekla pro BBC staniční sestra Sarah Clarcková, která měla službu.

Tento případ může mít velký rozsah – obávala se vedoucí ošetřovatelka Lorna Wilkinsohnová, když tam přivezli se stejnými symptomy policistu Nicka Baileyho. I personál nemocnice měl obavy, že by se mohli také

se oba pacienti uzdravili, byla příjemným překvapením, které prý doktor Stephen Jukes nedokáže vysvětlit.

„Když jsme zjistili, že jde o toxickou látku, neočekávali jsme, že to přežijí,“ uvedl doktor Jukes. Lékaři nasadili silná sedativa, která omezila poškození mozku. Po snížení dávky sedativ oba pacienti podstoupili tracheotomii, tedy zákrok, při němž je vytvořen otvor do průdušnice zajišťující dýchání.

Jakmile se Skripalovi stabilizovali a byli schopni mluvit, bylo třeba povzbudit výrobu důležitého enzymu acetylcholinesterázy, který je nutný pro obnovení normálních tělesných funkcí. Tělo si enzym po zásahu toxickou látkou vyrábí samo, proces ale může trvat i několik měsíců. Opět pomohli specialisté z Porton Downu.

„Valnou většinu zlepšení a úspěchů... způsobila velmi dobrá základní intenzivní péče,“ prohlásil doktor Duncan Murray. Zároveň ocenil výbornou týmovou práci zdravotnického personálu a skvělou péči a obětavost sester.

Ovšem všichni lékaři se shodují v tom, že Skripalovi se nikdy úplně neuzdraví, následky si ponесou až do smrti. Nicméně podrobnosti o jejich stavu neoznámili.

„Julija může mluvit, ale pořád nevíme, jestli se jí podaří vrátit do stavu před útokem,“ konstatoval lékař Malcom Sperrin měsíc po útoku. „Zasažena nemusí být pouze schopnost rozeznávat, ale i motorika nebo duševní stav. Mohou se dostavit deprese a podrážděnost. Tohle opravdu nyní nikdo neví.“ Potvrdila to i zástupkyně nemocnice Christine Blanshardová v červnu v rozhovoru pro *BBC*. Jaké budou mít trvalé následky, nelze odhadnout. „Upřímná odpověď je, že to nevíme.“

Se zajímavým vysvětlením přišel Mirzajanov, který žije v USA: „Tuto látku mohl použít jenom idiot, který nic neví o chemických vlastnostech novičoku.“ Jeho nasazení ve vlhkém prostředí Anglie selhává – voda ho rychle rozkládá. Jakmile jím ruští agenti potřeli kliku Skripalova domu, díky vlhkému podnebí jeho koncentrace okamžitě několiknásobně klesla. V červnu pracovali vyšetřovatelé Scotland Yardu pouze s hypotézou namazané kliky. Pachatelé to museli udělat v noci po přiletu Juliji.

Jed byl zřejmě v tekuté podobě. Podle *New York Times* však ho bylo „velmi malé množství“.

Péče o oba postižené a utajování dílčích zpráv o stavu vyšetřování je složitá zpravodajská operace, na níž se podílejí i tajné služby některých dalších zemí NATO. Britské tajné služby domluvily s CIA, že otec a dcera – pokud budou chtít – se přestěhují do USA, kde dostanou novou identitu. A zabydlí se v místě, kam příliš nejezdí cizinci. Tento přesun by je měl ochránit.

„Rusové tady operují mnohem snadněji, než mohou Američané působit v Rusku,“ řekl internetovému serisu *Daily Beast* jeden ruský přeběhlík, který nechtěl prozradit svou totožnost. „Edward Snowden se cítí v Rusku bezpečněji, než jakýkoli ruský defektor na Západě.“

BEZCITNÝ PUTIN SJEDNOTIL ZÁPAD

Britská vláda označila útok v Salisbury za válečný akt – poprvé od skončení druhé světové války byl v Evropě použit bojový plyn.

Theresa Mayová ukázala představitelům anglofonních zemí, kam patří Austrálie, Kanada, Nový Zéland a USA, které se ve čtyřicátých letech minulého století spojily do zpravodajského projektu Five Eye Agreement (Smlouva pěti očí), všechny informace, které policie a tajné služby k tomuto případu nasbíraly. *Financial Times* citoval nejmenovaného vysokého důstojníka britské služby, který byl tímto sdělením pověřen.

Tento souhrn všech zpravodajských údajů (*complete intelligence assessment*), tedy ústních a datových zjištění, záběrů kamer a záznamy z odposlechů, se běžně neposkytuje. Součástí tohoto balíku byly tajné informace popisující ruské zkoušky s tímto bojovým plynem a detaily ruského programu vražd v zahraničí. Obvykle se spojencům ukazují pouze hlavní závěry vyšetřování.

Rusové sledovali Skripala nejméně od roku 2013, kdy radiokontrašpionáž Vládního komunikačního ústředí (*Government Communications Headquarters* – GCHQ) zaregistrovala útok GRU na jejich mailové schránky. Napsal to poradce pro národní bezpečnost Mark Sedwill generálnímu tajemníkovi NATO Jensi Stoltenbergovi.

Od roku 2000 testovali ruští odborníci způsoby praktického použití nervově paralytického jedu. Jednou z možností bylo nanesení této látky na kliku u dveří. Prezident Putin o tom všem dobře věděl.

Sedwill konstatoval, že „pouze Rusko má technické prostředky, operační zkušenosti a motiv k útoku na Skripalovy, a že je tedy vysoce pravděpodobná účast ruského státu“.

Část těchto informací předložila Mayová rovněž vrcholným státníkům členských států Evropské unie. I toto sdělení, stejně jako publikace dalších údajů, jsou naprosto výjimečné. Svědčí to o vynikajících znalostech ruského vojenského výzkumu ze strany západních zpravodajských služeb, které se opírají nejen o zprávy agentů, ale i o spolehlivé technické údaje.

Zpravodajci vědí, že prozrazení pramenů nehrozí, tudíž sledování této ruské aktivity pokračuje.

Premiérka požádala své partnery, aby na důkaz solidarity vyhostili několik důstojníků SVR a GRU, takzvaných nedeklarovaných zpravodajců, kteří nežijí na ambasádách s diplomatickými pasy. Kontrašpionážní služby jsou schopné rozeznávat profesionální diplomaty od vyzvědačů.

Sedmadvacet států to udělalo – Česká republika označila za nežádoucí osoby tři pracovníky. Nejvíc lidí poslaly domů USA – 60 a navíc zavřely ruský konzulát v Seattlu, poblíž velitelství tichomořské flotily. Celkem putovalo do Moskvy na 150 Rusů. Štáb NATO poslal domů sedm lidí a činnost ostatních, kteří jsou u něj akreditováni, silně omezil.

Podle bývalého šéfa kontrašpionáže FBI Michaela Rochforda vyhoštění šesti desítek zpravodajců ruskou výzvědnou činnost poznamená a podlomí morálku v moskevské centrále. Nicméně toto drobné šťouchnutí do špionážních sítí, do kterých bylo v USA zapojeno přes sto lidí, je neohroží, jenom některé vazby zpřetrhá a zpozdí tajné operace.

Kreml soptil. A udělal totéž, jak se to v takových případech praktikuje – vyhostil na 150 západních zpravodajců a zavřel americký konzulát v Petrohradu.

Nicméně nemůžeme dokázat, že nervově paralytická látka použita proti Skripalovi pochází z Ruska – přiznal začátkem dubna šéf armádních laboratoří v Porton Downu Gary Aitkendead. „Byli jsme schopni určit, že se jednalo o novičok vyrobený pro armádu, ale přesný zdroj jsme neidentifikovali.“ Zato tajné služby věděly o výrobě novičoku ve městě Šichany, severně od Saratova, už dřív.

Hlavní důkazy o ruské účasti na útoku prozradili Britové dodatečně a neoficiálně.

Osudného pondělí zachytila odposlouchávací služba Královského letectva (*Royal Air Force*) na Kypru podezřelou depeši odeslanou ze Sýrie do Moskvy – napsal deník *Times* 9. dubna. Když ji kryptoanalytici rozluštili, četli: „Zásilka byla doručena.“ Dva lidé, kteří se na tom podíleli, bez obtíží opustili Británii.

V komplexu získaných znalostí to považují zpravodajci za přiznání k útoku. Ovšem proč šlo hlášení ze Sýrie, nikoli z Londýna? Na to zatím chybí veřejná odpověď. Našel se i druhý podezřelý telegram, který nebyl zveřejněn. *Times* poznamenaly, že jed měl formu pomalu se uvolňujícího gelu, což umožnilo pachatelům, aby se klidně vzdálili.

Západní tajné služby tedy čtou tajné ruské depeše. Toto přiznání je naprosto výjimečné, muselo získat nejvyšší posvěcení. Britové tím Rusy těžce ponížili. Moskva musela okamžitě přejít na jiné kódy. A nějakou dobu potrvá, než je západní služby opět rozlousknou. To je běžný postup.

Britové vydali evropský zatykač na Alexandra Petrova a Ruslana Boširova, které podezřívá z tohoto atentátu – oznámili 5. září 2018. Podle šéfa protiteroristického útvaru přiletěli do Londýna 2. března a do Moskvy se vrátili za dva dny. Stopy novičoku našli policisté v hotelu City Stay, kde se oba Rusové ubytovali.

Atentátníkům je okolo čtyřiceti let a nejspíš se vykazovali dokumenty s falešnými jmény, jimiž je GRU vybavila. Jed zřejmě přivezli v lahvičce na voňavku. Policisté zveřejnili jejich fotografie, jak je zachytily bezpečnostní kamery na letišti Gatwick a později v Salisbury.

Ruské ministerstvo zahraničí oznámilo, že vydání fotografií není přesvědčivé. Londýn nebude žádat Moskvu o jejich předání, to by nemělo smysl, Rusové své občany ke stíhání na Západě nevydávají. Ovšem jakmile se tito lidé ocitnou kdekoli v Evropě, mohou být zatčeni.

Premiérka Mayová v parlamentu prohlásila, že útok muselo schválit nejen vedení GRU, ale také vysoce postavení představitelé státu. GRU je „hrozbou pro všechny naše spojence a naše občany“. Musíme posílit společnou ostražitost vůči GRU.

Atentát je zřejmě cynickým vzkazem Putina do vlastních řad – domnívá se *New York Times*. Ruský prezident už před léty prohlásil: „Zrádci na své činy dojedou. Zradili své přátele, spolubojovníky. Ať za svou zradu dostali cokoli, svými zlaťáky se nakonec zalknou.“

„Putinovy zpravodajské operace na Západě jsou viditelně mnohem agresivnější než za Brežněvovy sovětské éry,“ napsal Christopher Andrew, britský historik tajných služeb, 1. dubna 2018 do nedělníku *Sunday Times*. „Také mají mnohem větší publicitu. Kdyby se útok nervovým plynem odehrál v Salisbury v roce 1971 a přitom bylo obviněno Rusko, nebylo by to zveřejněno.“

Už titulkem autor upozornil: *Svou bezcitnou taktikou Putin sjednotil Západ.*

Takový důsledek vládce Kremlu zřejmě nečekal. Studenou válku přivedl do dalšího vrcholu.